

Л. Д. Троцький

Самогубство В. Маяковського

1930

Перша публікація: “Бюлетень лівої опозиції (рос.)”, травень 1930 р.

Переклад українською: Переклад Юрія Мальви.

Опубліковано українською секцією Marxists.org: У лютому 2024 р.

Ще Блок визнав за Маяковським «величезний талант». Можна сказати, без перебільшень, що в Маяковського були проблиски геніальності. Проте це був не гармонічний талант. Та й звідки було взятися художній гармонії в ці десятиліття катастроф, на незагоєному рубці двох епох? У творчості Маяковського висоти йдуть поряд із провалами, помахи геніальності вражають поряд із тривіальними строфами, навіть із крикливою вульгарністю.

Невірно, ніби Маяковський був перш за все революціонером, а потім поетом, - хоча він щиро хотів ним бути. Насправді Маяковський був поетом, художником перш за все, котрий відштовхувався від старого світу, не пориваючи з ним, - і лише після революції шукав собі, - і в значній мірі знайшов, - опору в революції. Та він не злився з нею все ж до кінця, адже не прийшов до неї роками внутрішньої підготовки в меншості. Якщо взяти питання в великому масштабі, Маяковський був не лише «співцем», а й жертвою переломної епохи, котра хоч і формує елементи нової культури з небувалою ніколи раніше силою, але все ж набагато повільніше та суперечливіше, ніж це потрібно для гармонічного розвитку окремого поета, чи одного покоління поетів, що віддало себе революції. Відсутність внутрішньої гармонії йшла саме звідси й виражалась у творчому стилі, в недостаті дисципліни слова й міри образу. Гаряча лава пафосу, - та поруч недоречно панібратство з епохою, з класом чи відверто несмаковий жарт, котрий поет як би огорожує від поранень з боку зовнішнього світу. Часом це здавалося не лише художньою, а й психологічною облудою. Але ні! Навіть передсмертні листи дають той же тон: чого варті ці два слівця «інцидент ісперчен!», котрими поет підводить собі підсумок. Ми б сказали: що в запізнілого романтика Генріха Гейне лірика й іронія (іронія проти лірики й, у той же час, для її захисту), то в

запізнілого «футуриста» Володимира Маяковського – пафос і вульгарність (вульгарність проти пафосу та для його огородження).

Офіційне повідомлення про самогубство поспішає мовою судового протоколу, відредагованого в «секретаріаті», заявити, що самогубство Маяковського «не має нічого спільного із суспільною та літературною діяльністю поета». Це означає сказати, що добровільна смерть Маяковського ніяк не була пов'язана з його життям, або, що його життя не мало нічого спільного з його революційно-політичною творчістю, словом, перетворити його смерть на пригоду міліцейського порядку. І невірно, і непотрібно, і... нерозумно! «Лодка розбілась о бит», говорить Маяковський у передсмертних віршах про інтимне своє життя. Це й означає, що «суспільна та літературна діяльність» припинила достатньо піднімати його над побутом, щоб рятувати від нестерпних особистих поштовхів. Як же так: «не має нічого спільного»?

Нинішня офіційна ідеологія «пролетарської літератури» базується – в художній області бачимо те саме, що і в господарській! – на повному нерозумінні ритмів та строків культурного дозрівання. Боротьба за «пролетарську культуру» - щось на кшталт «суцільної колективізації» всіх завоювань людства в рамках п'ятирічки – мала на початку Жовтневої революції характер утопічного ідеалізму, - і саме за цією лінією зустрічала відсіч з боку Леніна й автора цих рядків. В останні роки вона стала просто системою бюрократичного командування мистецтвом і – спустошення його. Класиками псевдо-пролетарської літератури були оголошені невдахи буржуазної літератури, на кшталт Серафимовича, Гладкова та ін. В'юнкі нікчеми, на кшталт Авербаха, були призначені в Белінські... «пролетарської» (!) літератури. Вища орудя художнім словом опинилася в руках Молотова, котрий є живим запереченням всього творчого в людській природі. Помічник Молотова – час від часу важче! – виявився Гусев, умілець у різних галузях, але не в мистецтві. Такий людський підбір цілком від бюрократичного переродження офіційних сфер революції. Молотов з Гусевим підняли над літературою колективного Малашкіна, придворно-«революційно» -порнографічну словесність з проваленим носом.

Найкращі представники пролетарської молоді, покликані підготовляти елементи нової літератури та нової культури, опинилися під керівництвом людей, котрі власну некультурність перетворили в мірило речей.

Так, Маяковський мужніший та героїчніший, аніж будь-хто з останнього покоління старої російської літератури, який ще, втім, не встиг завоювати її визнання – шукав себе в революції. Так, він втілює цей зв'язок незмірно повніше, ніж будь-хто інший. Але глибока розколотість лишилася в ньому. До загальних протиріч революції, завжди важких для мистецтва, яке шукає закінчених форм, додався епігонський спуск останніх років. Будучи готовим служити «епосі» в найчорнішій роботі буднів, Маяковський не міг не огидитись від псевдо-революційної казенщини, хоча теоретично не був здатен усвідомити її, а, отже, й віднайти шлях до перемоги над нею. Поет із повним правом говорить про себе: «не бувший в наймах». Він довго й люто не хотів іти в адміністративно-авербихівський колгосп «пролетарської» лжекультури. Звідси його повторні спроби створити, під прапором «лефа», орден несамовитих хрестоносців пролетарської революції, що служать їй із совісті, не зі страху. Але «леф» був, звісно, безсильний нав'язати «150-ти мільйонам» свої ритми: динаміка приливів та відливів революції занадто глибока та великовагова. В січні нинішнього року Маяковський, переможений логікою положення, скоїв насилля над собою та вступив, нарешті, в ВАПП (Всерадянська асоціація пролетарських поетів) – за два-три місяці до самогубства. Проте це нічого не дало і, вірогідно, дещо відняло. А коли поет ліквідував рахунки з

протиріччями «побуту», особистого та суспільного, пустив свій «човен» на дно, представники бюрократичної словесності, із «сущих у наймах», заявили: «незбагненно, незрозуміло», показавши, що не лише великий поет Маяковський лишився для них «незрозумілим», але й протиріччя епохи – «незбагненні».

Чиновницьке-примусове та ідейно-безпритульне об'єднання пролетарських поетів, побудоване на ряді завчасних погромників життєвих та непідробно-революційних літературних гнізд, видно, не дало моральної спайки, якщо за ухід найбільшого поета Радянської Росії звідти відповіли лише офіційним здивуванням: «не має, мовляв, жодного відношення». Замало цього, вкрай замало для побудови нової культури «в найкоротший строк».

Маяковський не став і не міг стати прямим родоначальником «пролетарської літератури» - за тієї ж причини, за якої не можна збудувати соціалізм в одній країні. Але в боях перехідної епохи він був наймужнішим воїном слова та став одним з безперечних передвісників літератури нового суспільства.

Т.